

Recenzja z pracy doktorskiej magistra Karola Muszyńskiego
pt. „Polityka prawa wobec regulacji zatrudnienia w Polsce. Kryzys ekonomiczny a
standaryzacja stosunków pracy”
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Kojdera
w Katedrze Socjologii Prawa,
Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Wstęp

Rola recenzenta prac doktorski nie jest łatwa. W większości przypadków współczesne prace doktorskie są większymi wypracowaniami i bardzo rzadko pojawia się praca wykazująca większą samodzielność w myśleniu. Tym razem miałem szczęście i wdzięczny jestem Radzie Instytutu, że zdecydowała się przestać mi do recenzji prace mgra Karola Muszyńskiego dlatego, że jest to praca wyjątkową i to z kilku powodów o czym nizej.

Po pierwsze gratuluje i doktorantowi i promotorowi wyboru obszaru badawczego. Doktorant ma całkowitą rację pisząc „perspektywy doktryny prawa pracy i socjologii rzadko się spotykają. Co zaskakujące, w szczególności socjologowie często spłaszczają prawny wymiar destandaryzacji stosunków pracy, problematyzując prawo jest jako ‘po prostu’ niekorzystne dla pracowników, albo ... „po prostu” nieprzestrzegane”. (s.9). Socjologiczno-prawna analiza prawa pracy a w szczególności tak kluczowego jak umowa o prace - od dawna zasługiwała na zainteresowanie przedstawicieli socjologii prawa.

Recenzowana praca doktorska jest wyjątkowa nie tylko z powodu poruszanego problemu badawczego, ale podejścia do problemu badawczego. Autor skromnie twierdzi, że „w swojej pracy chciałabym połączyć narzędzia instytucjonalizmu z zakresu socjologii prawa i socjologii ekonomicznej oraz ustalenia doktryny prawa pracy i zastosować je do analizy przemian w regulacjach zatrudnienia, które miały miejsce po wybuchu kryzysu ekonomicznego” (s.10).

Do tego dodajmy cel pracy sformułowany w następujący sposób ”praca ma na celu pokazanie, ze przemiany, którym podlegał polski rynek pracy w okresie po rozpoczęciu kryzysu ekonomicznego, w dużej mierze pozostawały spójne, a wręcz warunkowały skuteczność części polityk publicznych oraz elementów systemu instytucjonalnego Polski. Polityki nakierowane bezpośrednio na przeciwdziałanie skutkom kryzysu ekonomicznego, w szczególności zawarte w ustawie antykryzysowej z 2009 r. oraz reformach z 2013 r. odegrały znikoma rolę na rynku pracy. Rynek ten uległ jednak znaczącej destandaryzacji, przejawiającej się podkopanie znaczenia umów standardowych (tj. umów na czas nieokreślony), w kształtowaniu stosunków pracy. Odbęło się to poprzez naruszenia prawa pracy, a także szerokie wykorzystanie umów niestandardowych...” (s.11). Brzmi to skromnie, ale za tymi sformułowaniami stoi olbrzymie bogactwo narzędzi badawczych i refleksji socjologiczno-prawnej. Praca zawiera więcej niż cel przedstawiony przez doktoranta, a poniżej postaram się to wykazać.

Doktorant nie starał się zawęzić prace, ale nie gubiąc głównego szlaku analizy wprowadza czytelnika w różnego typu dyskursów związane z problematyka badawcza, a więc: socjologie

prawa, prawo pracy, teorie nowego instytucjonalizmu, ekonomie polityczną, teorie społeczną, socjologie prawa, teorie polityczna, socjologie kultury a nawet elementy statystyki co dla socjologa nie stanowi może wielkiego wyzwania le dla prawnika już tak. Mało tego, że po kolei wprowadza różne typy dyskursów to jednocześnie bardzo pewnie porusza się po różnych typach dyskursów wykorzystując narzędzia poznawcze z różnych dyscyplin przez sprowadzając typy dyskursów do wspólnego mianownika.

Trzeci element wyjątkowości pracy to teoretycznie sterowane badania empiryczne. Mgr Karol Muszyński nie tylko przedstawia teorie, ale w pracy podejmuje się empirycznej weryfikacji czy falsyfikacji na podstawie dostępnego materiału empirycznego. W konsekwencji praca doktorska jest oryginalnym wkładem do socjologii prawa, teorii prawa oraz socjologii zmiany społecznej.

Otrzymałem do recenzji prace nadzwyczaj bogata i w wymiarze teoretycznym jak i w wymiarze empirycznym. Prace doktorska samodzielna w myśleniu oraz prace wzbogacającą socjologie prawa nie tylko o nowe ustalenia empiryczne, ale prace proponującą wzbogaceni socjologii prawa o nowe narzędzia badawcze. Doktorant pokazał również jak zastosować te narzędzia badawcze.

Po tych pochwałach pracy sformułowanych już na początku recenzji chciałbym powiedzieć, że zabrakło mi w pracy zdecydowanego przedstawienia normatywnego wymiaru badan autora. Jestem zwolennikiem „normatywnej socjologii prawa” w znaczeniu Philipa Selznicka. Wiem, że nie każdy musi podzielać mój pogląd, ale z kolei mam prawo do oczekiwania samookreślenia normatywnego, zarysowania aksjologicznego wymiaru pracy. Ktoś może powiedzieć, że już sam wybór pola badawczego wskazuje na samookreślenie normatywne. To prawda, ale wolałbym, aby autor pracy *expressis verbis* wyartykułował swoje stanowisko aksjologiczne.

Autor jest krytyczny w stosunku do analizowanych polityk publicznych, wskazuje na zamierzone i co ważniejsze niemierzone ich skutki z punktu widzenia nie tylko wpływu na rynek pracy i pozycje ekonomiczną, ale również wpływ na funkcjonowanie całego systemu politycznego. Autor nigdzie nie wyraził opinii, że wierzy w neutralność nauk społecznych, ale istniejące w tle pracy podejście systemowe wpisuje się w neutralność. Normatywny charakter pracy nie może być zredukowany do legalizmu/formalizmu i nie o to autorowi przecież chodzi. Sugeruję w przygotowaniu manuskryptu do uzupełnienia pracy o wyraźne określenie normatywne.

Recenzowana praca stanowi przykład, że socjologia prawa ma nadal dużo do powiedzenia, że jest to dyscyplina, w ramach której badania transdyscyplinarne są wzbogacane o tradycje myślenia

Wybór pola, tematu i podejścia badawczego.

Należy pogratulować mgr Karolowi Muszyńskiemu wyboru obszaru badawczego a to z kilku powodów. Nie najważniejszym jest fakt, że jest to pole badawcze, któremu w nauce polskiej

nie poświęca się zbyt wiele miejsca. W mojej ocenie większość tematów prac doktorskich w ramach szeroko pojętego prawoznawstwa ma charakter ideologiczny. Być może jest to jedna z cech dyscyplin prawnych. Na tym tle praca doktorska mgr Karola Muszyńskiego wyróżnia się zdecydowanie. Doktorant świadomie postanowił zmierzyć się z rzeczywistością i jej problemami *hic et nunc*. Wybór pola i problemu badawczego sam w sobie ma charakter normatywny i powinien jako taki zostać w pracy zarysowany w sposób bardziej wyraźny.

Nie jestem specjalista prawa pracy i moje odczytanie pracy mgr Karola Muszyńskiego było z perspektywy socjologii prawa oraz badań nad transformacją społeczną i rolą prawa w tej transformacji. Pole badawcze jak i podejście do problemów badawczych jest odświeżające. Z pracy mgr Muszyńskiego dowiedziałem się więcej o roli instytucji a w tym prawa w gospodarkach zależnych, więcej niż z innych tekstów ograniczających się do doktrynalnej egzegezy tekstów prawnych. Co ważne autor nie przedstawia działania instytucji czarno-białym kolorze, ale pokazuje uwikłania i zniuansowane efekty. Kluczowa dla całości pracy jest rekonstrukcja i zastosowanie narzędzi badawczych nowego instytucjonalizmu. To zadanie zostało wykonane i zaprezentowane w pracy w znakomity sposób.

Od ponad ćwierci wieku w literaturze socjologiczno-prawnej zaobserwować można pewien zastój. Tematy się powtarzają i badania empiryczne są powielane a jednocześnie czuć, że potrzebne są nowe idee aby przerwać impas. Być może jest to przejaw jakiegoś wielkiego kryzysu intelektualnego meczącego od dawna nauki społeczne, niemniej od początku świadomej refleksji na praktykami strategii związanych z wprowadzaniem sprawiedliwości w okresie transformacji politycznej i społecznej, zauważyć można powielanie tych samych pytań badawczych oraz paradygmatów podejścia do problemu. Ten kryzys widać w piśmiennictwie, skrupulatnie przebadanym przez doktoranta, jak i w debatach na konferencjach. Jak w większości przypadków refleksja teoretyczna jest daleko za praktyka prawno-polityczna.

Na tym tle praca mgr Karola Muszyńskiego reprezentuje ożywczy element i w ramach dyskursu współczesnej socjologii prawa reprezentuje coś nowego. Doktorant w niezwykle umiejętny sposób połączyła podejście teoretyczne z empirycznym. Recenzowana praca jest ambitną próbą nie tylko systematyzacji istniejącego materiału poświęconego politykom publicznym i problemom umów o pracę, ale jest też ambitną próbą rozszerzenia istniejącego paradygmatu socjologii prawa i otwarcia go o badania z zakresu innych wymienionych przeze mnie wcześniej dyscyplin. Jest próbą, w znacznym stopniu uwieńczoną powodzeniem, przeanalizowania i usystematyzowania istniejących dyskursów z punktu widzenia socjologii prawa. Podjęcie się takiego zamiaru samo w sobie zasługuje na uznanie i szacunek przede wszystkim dlatego, że w chwili obecnej literaturze dominuje podejście zdecentralizowane. Doktorant uświadamia badaczom z socjologii prawa, że jak skomplikowany obszar badawczy, naszpikowany wielością typów dyskursów specjalistycznych i ogromnie zróżnicowany może stać się przedmiotem refleksji zintegrowanej teoretycznie i metodologicznie. Pokazuje, że nie tylko można, ale i należy łączyć badania teoretyczne z empirycznymi i wskazuje jednocześnie na rolę i znaczenie teorii w badaniach empirycznych. Praca przedstawia podejście pokazujące jak zmierzyć się z rzeczywistością społeczną nie poddając się mirażowi i łatwiznie podejścia ideologicznego.

Mgr Karol Muszyński swobodnie i z pewnością siebie porusza się w swojej pracy doktorskiej po różnych typach dyskursu a nie tylko po dyskursie prawniczym. Już sam ten fakt zasługuje na docenienie znaczenia pracy.

Mgr Karol Muszyński nie tylko swobodnie porusza się w ramach pola badawczego po różnego typu dyskursach nie poddając się presji i autorytetowi żadnego z nich. Odmiennie próbuje znaleźć cechy wspólne i przełożyć odmiennie jakościowo dyskursy co mu się w większości przypadków udaje. Nie byłoby to możliwe, gdyby nie solidna baza teoretyczna doktoranta. W ramach nurtów krytycznych dominuje postmodernistyczna żonglerka słowna i gra nazwami i ideami. Nie miejsce tutaj, ale można wskazać tysiące prac o takim charakterze. Wszystkie one nie mają odpowiedniej podbudowy teoretycznej a reprezentują pewne zdecydowane postawy ideologiczne.

Wybór obszaru badawczego jak i sposób podejścia oparty na rygorystycznej podstawie teoretycznej to doskonały wybór. Można dyskutować przyjęte założenia teoretyczne, ale nie można się bez nich obyć. Droga empirycznie podbudowanej analizy teoretycznej dokonana przez doktoranta to droga właściwa. Tylko w ten sposób można przywrócić znaczenie krytycznej analizie prawa zdyskredytowanej, w znaczym stopniu, przez zabawy z dekonstrukcją i zawieszoną w pustce zabawą nawet nie kategoriami, ale po prostu wyrazami. Doktorant w swojej pracy pokazał znaczenie poznawcze solidnej teoretycznie zorientowanej analizy danych empirycznych.

Recenzowana praca doktorska zawiera solidny i krytyczny przegląd literatury światowej w zakresie nowego instytucjonalizmu, literatury prawa pracy i *industrial relations*, oraz literatury z zakresu zmiany społecznej i ekonomii politycznej z punktu widzenia socjologii prawa co już samo w sobie jest cennym wkładem do nauki.

Struktura pracy i argumentacji

Struktura pracy jest logiczna i całkowicie uzasadniona. Praca oparta jest na dogłębnej znajomości szerokiej literatury oraz problemów metodologicznych a w szczególności socjologii prawa. Całość pracy napisana jest w rygorystycznie pod względem metodologicznym. Język pracy jest precyzyjny, jednocześnie praca napisana jest z pewnym oddechem i rozmachem literackim. Pomimo skomplikowanej natury analizowanych problemów czyta się ją dobrze, co znowu wyróżnia ją pozytywnie wśród prac z zakresu szeroko pojętej jurysprudencej. Autor wprowadza czytelnika w skomplikowane problemy i narzędzia analityczne systematycznie często używając przykładów empirycznych wyjaśniając naturę terminologii i skazując ich desygnaty. Podobało mi się w pracy sięgnięcie do metody historycznej przedstawienia pewnych zjawisk. Metoda historyczna ułatwia przedstawienie zjawisk w wymiarze diachronicznym i wprowadza dynamikę do pracy, jednocześnie ułatwiając zrozumienie skomplikowanych procesów i instytucji. Metoda historyczna stanowi harmonijną przeciwagę do licznych tabel i wykresów zamieszczonych w pracy doktorskiej.

W ocenianej pracy doktorskiej można wyróżnić trzy typy użytych materiałów. Po pierwsze są to zastosowane teorie zaczynając od teorii nowego instytucjonalizmu. Po drugie są to opracowania zarówno doktrynalne, ekonomiczne czy z zakresu teorii organizacji

poszczególnych instytucji i procesów. Po trzecie to akty normatywne, dokumenty polityczne i dane ekonomiczne i statystyczne stanowiące obszerna baza empiryczna. Dodać należy, że doktorant korzystał z obszernej literatury polskiej i anglojęzycznej. Chciałbym podkreślić niezwykle efektywne użycie literatury przez doktoranta. Praca jest erudycyjna, ale mgr Karol Muszyński nie używa literatury jako ozdobników w przypisach i rozbudowaniu bibliografii. Zwróciło moja uwagę, że używana literatura służy konkretnemu celowi poznawczemu., Doktorant niezwykle sumiennie traktuje literaturę wytykając np. błędne odnośniki do stron w opracowaniu. Nie jestem na bieżąco z literaturą polską, ale używana w pracy literatura anglojęzyczna z punktu widzenia pola problemowego reprezentuje *state of art*.

Praca składa się z czterech rozdziałów plus wstępu i zakończenia i opatrzona jest bibliografia oraz poprzedzona spisem tabel, wykresów i grafów oraz wykazem skrótów występujących w pracy doktorskiej. Zakres czasowy pracy obejmuje okres od 2008/2009 a więc początku kryzysu ekonomicznego na gospodarkę i polityki publiczne w Polsce do roku 2015 czyli końca koalicji Platformy Obywatelskiej z Polskim Stronnictwem Ludowym.

Rozdział pierwszy zawiera wstęp teoretyczny do pracy w którym to autor przedstawił podstawowe pojęcia używane w pracy, a więc „polityka prawa” w relacji do zatrudnienia oraz inne pojęcia odnoszące się do regulacji zatrudnienia. Po tym istotnym dla pracy doktorskiej wstępie terminologicznym w pozostałych częściach rozdziału pierwszy czytelnik znajduje wprowadzenie do nowego instytucjonalizmu w tym istotny w polskiej socjologii prawa problem nieformalności. Dalej omówiona została zagadnienie komplementarności. Po tym wprowadzeniu do zasadniczych pojęć nowego instytucjonalizmu mgr K. Muszyński omówił umowę o pracę jako instytucję społeczną. Następnie przeszedł do omówienia właściwie analizy charakteru gospodarki polskiej argumentując, że stanowi ona przykład kapitalizmu zależnego. W ciekawy sposób analizuje i używa paradygmat różnicowania kapitalizmu Petera A. Halla i Davida Soskise’a. W mojej opinii doktorant dokonał tu nie tylko rekonstrukcji, ale twórczo zrekonstruował i zastosował model do Polski. Nie zatrzymując się na abstrakcji dokonał operacjonalizacji i zastosowując zrekonstruowany model do empirii w sposób przekonujący udowodnił swoją tezę. Ostatnia część rozdziału teoretycznego a jednocześnie stanowiąca wprowadzenie do rozdziału drugiego poświęcona jest kryzysowi finansowemu i ekonomicznemu przedstawionemu w świetle teorii nowego instytucjonalizmu.

Pragnę podkreślić, że rozdział nie stanowi czystej deskrypcji, ale raczej samodzielną teoretycznie zorientowaną systematyzację i artykulację problemów.

Następne rozdziały: drugi i trzeci stanowią analityczny rdzeń pracy. Rozdział drugi „Kryzys i polityki publiczne po kryzysie” omawia działania antykryzysowe w Polsce, a więc politykę oszczędności, zmiany w regulacji zatrudnienia. Najciekawsza część tego rozdziału to podrozdział, w którym doktorant poświęcił politycznym przyczynom liberalizacji i dryfu wyjaśniając jednocześnie proces, w wyniku którego w Polsce, kraju, w którym zmiany zainicjowane zostały przez związek zawodowy, nie doszło do zawarcia paktu społecznego. W tym też rozdziale doktorant przedstawił zjawisko „wieloznaczności funkcjonowania instytucji” zatrudnienia standardowego wskazując na niemożliwość rozwiązania przez zatrudnienie standardowe podstawowych problemów koordynacyjnych, brak mechanizmów zapewniających egzekwowanie naruszeń prawa pracy oraz coś co nazywa „brakiem zaplecza normatywnego”.

Rozdział trzeci zawiera omówienie problemu komplementarności zmian w regulacji rynku pracy. Interesujące są rozważania nad wpływem komplementarności i dryfu na przewagę komparatywną gospodarki. Doktorant wykazał w rozdziale, że dryf w regulacjach zatrudnienia były skorelowany z konwersją umów niestandardowych. Kluczowy argument, że konwersja była możliwa dzięki wieloznaczności reguł formalnych prawa pracy. Ta część argumentacji polecam każdemu badaczowi rządów prawa.

Dalej autor opisał w jaki sposób dryf zatrudnienia standardowego oraz konwersja umów terminowych i cywilnoprawnych spowodowały presję na wynagrodzenie minimalne, jaki był ich wpływ na politykę „taniego państwa” oraz w jaki sposób wpisywały się w kulturę organizacyjną polskich przedsiębiorstw i komparatywną przewagę gospodarki.

Interesujące rozważania na temat unikania winy przez elity rządzące w kontekście paradygmatu „taniego państwa” są zbyt skrótowe.

Rozdział czwarty zamyka argumentację doktoranta przedstawiając efekt polskiej wersji liberalizacji w formie standaryzacji umowy o pracę jako niezamierzone dopasowanie na poziomie systemowym. Najciekawsze są ustalenia doktoranta, że w porównaniu do koordynowanych gospodarek rynkowych strategii polityczne przyjęte w Polsce opierały się w większym stopniu na działaniach sprzecznych z normatywnymi założeniami a nawet były to strategii naruszające prawo.

Uogólniając autor pracy nie została wciągnięty w świat interpretacji i argumentów innych badaczy, ale zachował dystans. Doktorant w wielu miejscach pracy zdecydował się i słusznie, na bardziej polemiczne i zdecydowane wyrażenie swojej opinii. Doktorant pokazała i dystans, i samodzielność, a więc dojrzałość intelektualną niezbędną do bardziej zdecydowanego przedstawienia swojego stanowiska. Jest ono widoczne i przy rekonstrukcji teorii jak i zastosowaniu narzędzi badawczych do materiału empirycznego.

Podsumowując - praca jest dobrze skonstruowana, linia argumentacji jest jasna i logiczna. Teza jest wyeksponowana i autor konsekwentnie krok po kroku prowadzi czytelnika do celu, jakim jest analiza przedstawiona w ostatnich dwóch rozdziałach. Najpierw zarysował pole badawcze, przedstawił cel, następnie dostarczył narzędzi badawczych oraz wprowadził w kontekst empiryczny by wreszcie wykonać skoku w centrum problemu badawczego.

Oryginalność i wkład do wiedzy

Od prac doktorskich spodziewane jest wkład do stanu wiedzy. We współczesnej nadprodukcji doktoratów jest to w raczej przykład *wishful thinking*. Na tym tle praca mgra Karola Muszyńskiego jest pozytywnym wyjątkiem. Praca jest dziełem przemyślanym oraz zawiera wkład do stanu wiedzy. Wkład do stanu wiedzy polega na typologizacji, podsumowaniu i uporządkowaniu. Praca doktorska mgra Karola Muszyńskiego stanowi intelektualne osiągnięcie w ramach sojologii prawa. Ocena moja opiera się na trzech podstawach:

1. Rekonstrukcja kategorii z zakresu *new institutionalism* na potrzeby socjologii prawa poszerzona o instrumenty z innych dyscyplin, co już stanowi wkład do socjologii prawa.
2. Przedstawianie i wyjaśnienie czynników wpływających na takie a nie inne efekty polityk społecznych w Polsce w latach 2008 -2015.
3. Próba przedstawienia roli czynników formalnych i nieformalnych w procesie implementacji polityk publicznych.

Oceniana praca doktorska wpisuje się w dyskurs socjologii prawa jak i dyskurs nowego instytucjonalizmu i do każdego z nich wnosi świeże spojrzenie.

Wskazanie na nowe obszary badawcze w ramach jurysprudencji socjologicznej

W swojej pracy mgr Karol Muszyński nie tyle określił co raczej wskazał nowe obszary badawcze, które mam nadzieję, że będzie kontynuował. Jest to generalnie splot uwikłań i zależności w relacjach prawo-polityka-ekonomia. Wydaje mi się, że nie można rozpatrywać efektywności polityk publicznych w szczególności w gospodarkach zależnych bez poważnego traktowania funkcjonowania instytucji i to zarówno w wymiarze intencjonalnym jak i, co ważniejsze, nieintencjonalnym. Doktorant przekonał mnie w swojej pracy, co do heurystycznego potencjału podejścia *new institutionalism*. Jednocześnie dostarczył nowych argumentów, że, w socjologii prawa nie jesteśmy w stanie sformalizować relacji instytucjonalnych. Mgr Karol Muszyński na nowo podniósł problem racjonalności w okresie późnego modernizmu, czy jak mówią inni post-modernizmu.

W swoim doktoracie mgr Karol Muszyński pokazał, że przed socjologia prawa otwierają się nowe obszary, że jest w stanie pełnić rolę integrującą w badaniach transdyscyplinarnych. Doktorantowi udało się pokazać, że socjologia prawa spogląda na prawo z zewnątrz, jako część systemu społecznego, jednocześnie dokonał wnikliwej analizy i przedstawił mechanizmy wewnętrzne działania instytucji prawnych. Silnym punktem pracy jest fakt, że autor nie uległ czarowi ideologii w tym ideologii prawnych, ale wziął na warsztat badawczy uwikłanie systemu prawnego w systemie społecznym.

Odwrotnie postępuje teoria prawa, która spogląda na prawo od wewnątrz i z reguły redukuje się sama do ideologii prawniczej.

Mgr Karol Muszyński wpisał się swoją pracą w dobrą tradycję socjologii prawa.

Uwagi krytyczne

Poniżej pragnę przedstawić przykładowo kilka szczegółowych uwag krytycznych dotyczących pewnych wątków w pracy doktorskiej:

Właściwie mam tylko jedną uwagę krytyczną, która sformułowałem już wcześniej a mianowicie niedostatecznie określone wymiar normatywny pracy Karola Muszyńskiego. W pracy nacisk jest położony na wyjaśnienie działań polityk publicznych, ich wpływu na prawo pracy w szczególności na kluczowe instytucje umowy o pracę. Wymiar oceny właściwie nie występuje. Rozumiem, że działanie system dąży do ekwilibrium ale ekwilibria bywają różne.

Doktorant pokazał negatywne i pozytywne skutki dryfu i konwersji w systemie społecznym. Jednak element normatywny, aksjologiczny nadal by pracy większej wyrazistości.

Doktorant opisuje działania instytucji w systemie, racjonalności aktorów na rynku pracy i w systemie politycznym i ekonomicznym, ale jak to w teorii systemów wymiar humanistyczny podległ w pracy zbyt wielkiemu redukcjonizmowi. Innymi słowy nie zawsze udało mi się dokonać przełożenia analizy dokonanej w doktoracie przez mgra Karola Muszyńskiego na działania i strategie racjonalności bardziej zindywidualizowane. Jest mowa o instytucjach, strategiach, politykach, racjonalnościach i rozumie i narzędzia badawcze, ale w końcu socjologia a w szczególności socjologia prawa to dyscyplina humanistyczna i normatywna.

Konkluzja

Praca doktorska mgra Karola Muszyńskiego jest wyróżniającą się pracą doktorską i więcej niż spełnia warunki przewidziane w ustawie o stopniach i tytule naukowym, dlatego wnoszę o nadanie mgrowi Karolowi Muszyńskiemu stopnia naukowego doktora.

Dr Adam Czarnota

Profesor prawa Uniwersytetu Nowej Południowej Walii w Sydney, Australia

Sydney- Canberra, 29 stycznia 2018